

„JOGTALANSÁGNAK TARTOM ÚGY A PROLETÁROK, MINT A REAKCIÓ DIKTATÚRÁJÁT”

HERMAN LIPÓT FESTŐMŰVÉSZ 1920-BAN ÍRT NAPLÓJA, 1.¹

Budapest, 1920. január 1.

A szokásos újévi naplócikk. (1. kép) Nem vagyok túl szentimentális hangulatban. (2. kép) Tulajdonképpen örülök, hogy ez az átkozott esztendő véget ért. Sok keserves tanulásban bővelkedő idő volt, reméljük a most következő nyugalmasabban telik majd el. Ámbár a jövőben senki sem olvashat. Amilyen bolond világot élünk, még az is lehetséges, hogy újabb bonyodalmakban lesz részünk. Sokan egy újra kezdődő háborútól félnek. Én, bár nem tartom kizártnak, ezt az aggodalmat kissé korainak vélem. Azt hiszem, pár esztendőre még szükség van, hogy a leverte országok erőre kapjanak. Oroszország sincs még rendben. E nélkül pedig nem igen képzelhető egy újabb érdekszövetség (német, orosz, bolgár, olasz, magyar). Engem ez különben csak annyiban érdekel, hogy megzavarnak-e újból munkámban, melynek igen érzékeny kárt okozott az utóbbi 6 esztendő, a 30 és 36 évem közti idő, igen fontos a festő szempontjából, s ha a katonaság alatt dolgozhattam is valamit, s valószínűleg fejlődtem is, ezt mégsem lehet normális haladásnak tekinteni. De hát ezen már nem sokat segíthetünk, legfeljebb most kéne komolyabb buzgalommal nekilátni a munkának. Természetesen nagyon hiányzik mindennemű ösztönzés, kissé fel kéne frissíteni külföldi múzeumlátogatásokkal fantáziámat. Tervem a tavaszon Münchenbe² vagy Velencébe utazni pár hétre. Nem tudom, nem fog-e akadályul szolgálni valutánk hihetetlen rossz helyzete. Egyhavi velencei tartózkodás 15–20 ezer Koronát emésztene fel. Úgyszintén München is drágább viszonylag, mint békében volt. De úgy érzem, hogy a felfrissülésre okvetlenül szükségem van. Néha már egészen butának érzem magam, a legelemibb dolgoknál hagy el bátorságom, s a fantáziám. A legerőszakosabb injekciók – jó művészek reprodukcióinak tanulmányozása sem

¹ Herman Lipót naplója. Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Adattár, ltsz.: 19920/1977. 4594–4652. oldal. – A kéziratot kiolvasta, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta: Bardoly István. Szerkesztette: Markója Csilla. Jelzések: < > törölt, de kiolvasható szöveg; <...> kiolvashatatlan szöveg; [] utólagos szerkesztői betoldás. Az előzményeket, tehát a napló 1919-ben írt szövegét ld. az *Enigma* 93. és 94. számában.

² Erre az utazásra végül 1921 augusztusában sor került.

1. Herman Lipót 1920-as naplójának címlapja. Magyar Nemzeti Galéria Adattára, ltsz.: 19920/1977. © Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

segít sokat. Az őszre szeretnék valamilyen kollektív kiállítást rendezni az Ernstben, de olyképpen, hogy régibb dolgaimból egy teremre valót összegyűjtenék s így teljesebb képet tudnék nyújtani művészetemről. Az első, keskeny teremben akvarelleket, a második nagyteremben ifjúkori munkákat és portrékat, a szürke és a második nagyteremben most készített kompozíciókat s egyéb festményeket, míg a hátsó termekben rajzaimat helyezném el. Azt hiszem, sikeres kiállítást tudnék összehozni, melynek hozadéka egy-két évi külföldi tanulmányutat is lehetővé tenne.³ Most, hogy úgy látszik, ha némi döccenésekkel is, de valamilyen normális élet tér vissza, mégiscsak tisztán azon kéne lennem, hogy művészetemben fejlődjek. Talán sikerülni fog, ha mindenféle, a mesterségemben gátló körülményt félreteszek az útból (pl. művészetpolitika, társas élet etc.).

Tegnap éjjel a szilvesztert a Fészekben mérsékelt hangulatban töltöttem, 3/4 2 órára már itthon voltam. Gárdosék⁴ már fellátogattak hozzánk, majd elolvadnak a boldogságtól. Egyelőre ez természetes is. Ma be sem mentem a városba, estefelé esett az eső. Itthon vacsoráztam, de az olasz leckémet mindennek dacára sem vettem át. Kár pedig, mert igen nagy szükségem lesz az olasz nyelvre, ha oda-utazom.

³ 1921 januárjában szerepelt az Ernst Múzeum XV. Csoportkiállításán Csáktornyai Zoltán, Iványi-Grünwald Béla, Kandó László, Zádor István festők, Kisfaludi Strobl Zsigmond szobrász és Románé Goldzieher Klára iparművész társaságában.

⁴ Gárdos Aladár (1878–1944) szobrász. A Budapest XI., Kelenhegyi út 12/14. alatti műteremházban élt, ahol Herman Lipót is. Gárdos friss házas volt.

2. Herman Lipót 1920-as évek. Fotó. Magyar Nemzeti Galéria Adattára, ltsz.: 19996-78-80. © Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Budapest, 1920. január 2.

Későn keltem, az ágyban elmulattunk. 1/2 12 volt, mikor kissé munkához láthattam, ami nem ment. A *Jákobot az angyallal* kínozom különösebb eredmény nélkül. Érzem, hogy kissé befagytam már, nem tudom a dolgokat egy bizonyos fokon túl fejleszteni. Erős természettanulmányokra volna szükségem, de legalábbis rendes és alapos rajz tanulmányokra, a színekkel még csak el tudnék igazodni. Be kell vezetnem a pontos rajz tanulmányokat az egyes festendő figurákról, s ezek alapján megkísérelni a képek festését. – Folytattam a régi képeim adatainak lejegyzését, ne mondja az a műtörténész, akinek annak idején feladata lesz munkáim katalógusát megcsinálni, hogy nem volt lelkiismeretes előmunkása személyemben. Egyelőre különben még nem nagyon nehéz feladat a dolgokat összeszedni. Naplókönyveim segítségével (melyek bár éppen ebben az irányban kissé hiányosak) valahogy tudok emlékezni régen festett képeimre. Ennek különben az a titkos rugója is van, hogy szeretnék pár képet visszavásárolni egész régi dolgaim közül (a Görög utcai tájképet, a tollfosztást, a kerteket stb.). Ebéd után olaszóra, majd Rózsival⁵ a városba mentünk cipőt vásárolni számomra. 900 Koronába került. Éppen a 100-szorosa a béke áraknak. A Fészekben befejezték az aukciót, az én képeim megmaradtak, amit nem is nagyon bánok.⁶ Majd elkelnek később. Vacsora után Pólya⁷ mutatott be egy palit, kire rá akarja sózni a képeimet, de nem maradhattam ott, mert a budaiak hazafelé indultak. Réti⁸ Feiks házaspárral és Herquettel⁹ jöttünk haza. Réti még mindig háborúpárti, beszéde most már szinte teljesen oktalan, logika nélkül való. Rossz hallgatni. Hiszen lehetséges, hogy még nagy bonyodalmak jönnek, de ez egy ilyen helyzetben, véres és nagyarányú háború után természetes. Egy felgyújtott világ után sok eltakarítani való marad. De a dolgok ilyen rövid időn belül nem ismétlődnek meg ugyanolyan formában. Elhiszem, hogy sok baj áll még előttünk, de talán mégsem kell már 1920-ban újra berukkolnunk. Egy pár esztendeig csak lehet még várni, s idegeinket kipihentetni.

Budapest, 1920. január 3.

Nagyon későn keltünk, a munka igen vontatott s meglehetősen eredménytelen. Kezdtém egy vázlatot 3 halálraítéltről, de igen kezdetleges stádiumban abbahagytam.

⁵ Radó Jozefa (1898–1984), Rózsai, Herman Lipót modellje, majd élettársa, utóbb felesége.

⁶ „A Fészekben nagy előkészületek történnek a Területvédő Liga javára rendezendő koncertre, festményeket adtunk a jótékony célra sorsolásra, én teljes ajándékul.” – írta Herman 1919. december 24-én. Herman Lipót naplójegyzetei 1919-ből. II. *Enigma*, 24. 2017. no. 94. 77.

⁷ Pólya Tibor (1886–1937) festő.

⁸ Réti István (1872–1945) festő.

⁹ Feiks Jenő (1878–1939) festő; Réti István (1872–1945) festő; Herquet Rezső (1884–1948) építész.

Ebéd után Kőrösi nevű szakszervezeti tag felesége jött ide kérni, adnék valamilyen írást az ura részére enyhítő körülménynek, kit bolsevista izgatás miatt letartóztatnak.¹⁰ Azt írtam, hogy tudomásom szerint művész kollégáim műtermének igaztalan rekvirálását igyekezett megghiúsítani. Egyébről nem írhattam. – Délután Ernsthez¹¹ mentem a múzeumba megnézni Iványi-Grünwald és Koszta képeit.¹² Béla dolgai meglepően jók, kétségtelen, hogy a legtehetségesebb magyar festők egyike, talán a legkülönb a most élők között. 55 éves korában még mindig fejlődik, s ma már majdnem kompletten fejezi ki magát. Valami Van Gogh-i nyugtalanság van most kiállított képeiben, szenzációszámba mennek a magyar képtermelés között. Van egy kompozíciója: falu végén egy leány vizet merít, mellette cigánylegény hangolja hegedűjét, két, subás parasztember áll a kép jobboldalán. Hatalmas sárga ég, erőteljesen érződő föld, mélyen zengő színek, nagyon érdekes kompozíció. Leírni nem lehet jól, látni kell, mert tiszta festészet. Egy gémeskút, hátulról tűző nappal, egy nagyszerű egű cigánypáros, s még egynéhány kitűnő tájkép. Azt hiszem, Grünwald ezzel pályájának csúcsa felé közeledik. Kíváncsi vagyok, mit szólnak majd rá a kollégái, úgy tapasztaltam, hogy eddig kissé meg nem értve küszködött. De az nem sokat számít, a fő, hogy egynehányan tudjuk, hogy mit eredményezett a törekvése. Nagyszerű ösztönember, talán nincs is egészen tisztában vele, hogy mit akar, csak érzi, s mesteri készségénél fogva ki is tudja fejezni. Festőnél különben ez a fontos. A szavakban kifejezni tudás az író feladata s erénye. Egy igazán jó képet nem is szabad írásban vagy szóban kifejezni tudni. Azt csak formákkal, színekkel, tónussal, kompozícióval szabad. Koszta is érdekes, de sokkal kisebb kaliberű Grünwaldnál. Beron rajzai nem túl nagyigényűek, de szimpatikusak.

Lilyékhez¹³ is fellátogattam, a héten kezdett tanulmányfejet festeni egy szakállas öregről. Kissé félenken csinálja, de talentumosan. Azt hiszem érdekes eredményeket fogunk elérhetni vele. – Az az érzésem van, hogy teljesen eldugulok, ha nem fogok erélyesen a munkához. Holnap délelőtt felfrissítésül elmegyek a Szépművészeti Múzeum Régi Képtárába, oda rendeltem Lilyéket is. A Fészekben beszélgettem Hoffmannal,¹⁴ nagyon szeretném, ha elintézné már a beszerzési csoportunk s a szakszervezet likvidálását. Talán a következő 2 héten belül ez is megtörténhetik.

¹⁰ Kőrösi Stein Sándor (1882-?) festőről van szó, akit 1920. május 26-án a bíróság „állam és osztály elleni izgatás miatt hatévi börtönbüntetésre” ítélte. *Világ*, 1920. augusztus 7. 4.

¹¹ Ernst Lajos (1872-1937) műgyűjtő, műkereskedő, múzeumigazgató.

¹² Iványi-Grünwald Béla (1867-1940), Koszta József (1861-1949) festők, Beron Gyula (1885-1971), Garay Ákos (1866-1952) festők, illetve grafikusok az Ernst Múzeum 1920 januárjában megrendezett X. Csoportkiállításán szerepeltek.

¹³ Pollatschek Lily (1905-?) festő, Pollatschek Elemér orvos leánya, Herman Lipót magántanítványa volt 1919-1922 között.

¹⁴ Dr. Hoffmann Lajos ügyvéd, a Magyar Rajzoló Művészek Szakszervezete titkára.

Budapest, 1920. január 4.

Ma délelőtt egy kis múzeumi látogatás volt tervbe véve. Tegnap Pollatschekékkel¹⁵ is megbeszéltem, s így 11 után a Szépművészeti Múzeum Régi Képtárában találkoztunk. Felhívtam figyelmét egy pár portréra és képre, a Tintorettóra, Goyára, Van Dyckra s a Ribera képre is adtam egynéhány magyarázatot. Szent András vértanúsága című képen az öreg alakja csodálatos matéria érzékeltetéssel van festve. A magyarázatot Lily apja is meghallgatta, de a Greco-képet már nem tudtam vele megértetni, bár hangsúlyoztam, hogy az igazán jó képeket nem lehet irodalmi formában megmagyarázni. Talán később majd ráeszmél arra is, hogy kell az ilyen művészeti élvezők számára készített képet megérteni. 1-re hazajöttem, elmulasztottam a vendégeimet, sógornőm volt itt, majd bátyám,¹⁶ Montag Lipót¹⁷ nevű milliomos barátjával, ki esetleg képeket vásárolna. Délután itthon voltam, valami keveset festegettem, estefelé Gárdosékkal s Glatter Bélával¹⁸ lármáztunk. Most este Marées-ról¹⁹ olvasgatva eszembe ötlött, hogy nem-e valóban akkor dolgozhatna az ember igazán becsületesen, ha nem kényszerülne képeit eladni. Mert ez okból nem tudja magát túltenni festés közben azon, hogy a közönség ízlésére is ne gondoljon, ami természetesen némileg befolyásolja a munkát. Ideális volna, ha valaki a megélhetést biztosítaná, s az ember kedvére festhetne olyan dolgokat, melyek temperamentumának, gondolkodásának s ideáljainak megfelelnek. Bizonyos, hogy jobb művek létesülnének, s ez végeredményképpen sokkal jobban kifizetődne anyagilag is. – De ez az idea sajnos nem vihethető keresztül, mert olyan gazdag idealista, ki pénzt adna anélkül, hogy közvetlen haszonra ne számítana, igen valószínűtlen, hogy akadjon, magam pedig nem tudok annyit keresni most, hogy jó időre el legyek látva. – Egy lehetőség volna még, ha bátyám annyit keresne, hogy rendelkezésemre bocsáthatna valamilyen nagyobb összeget évente, mely függetlenítené tőle, hogy kereset után nézzek. Viszont ezt nem lehet tőle kérni, majd megpróbáljuk valahogy összeegyeztetni a két dolgot. Lelkiismeretesen dolgozni, s a keresetből megélni. Annyi bizonyos, hogy momentán tépelődöm felette, hogy jó úton haladok-e jelenlegi módomon festve. Azt hiszem, hogy alaposan kéne foglalkoznom a feladataimmal, melyeket magam elé tűzök. A Szépművészetiben a metszetkiállítás is megnéztem, nagyon érdekesek Tiepolo rézkarcai.²⁰ Ezeknek a kedvéért még egyszer ki kell fáradnom.

¹⁵ Pollatschek Elemér (1875–1944) 1910-tól a Pesti Izraelita Hitközség kórházának fül-, orr-, gégzészi főorvosa, egyetemi magántanár.

¹⁶ Herman Gyula (1882–1929).

¹⁷ Montag Lipót (?–1926) terménybizományos és -nagykereskedő.

¹⁸ Glatter Béla (1888–1930) magánhivatalnok, Glatter Ármín (1862–1933) festő fia, Glatter Gyula (1886–1927) festő testvére.

¹⁹ „Pollatschekék pedig Meier-Graefe *Hans von Marées* c. háromkötetes munkáját küldték el ma a tanítás ellenértékéül” – írta 1919. december 24. én naplójába. – Julius Meier-Graefe *Hans von Marées*. I–III. München, 1910. *Enigma*, no. 94. i. m. 77.

²⁰ A Grafikai Osztály *XVI–XVII. századi olasz rézkarcok* c. kiállításáról van szó.

Budapest, 1920. január 6.

Ma délelőtt programba volt véve Rózsi akt ülése egy képemhez, melybe múltkorában a férfiakot festettem bele természet után, de szerencséjére látogatóm jött, a Jámbor barátom.²¹ Egy vázlatomon festettem. Erdő szélén elítélteket visznek lovasok. Eléggé sikerült. Jámbornak bemutattam készülő dolgaimat, többek közt terveimről is beszéltem, melyek kollektív kiállítással kapcsolatban foglalkoztatnak. Az Ernst-féle kisebb, középső terembe tervezek 4-5 egyforma nagyságú kompozíciót rokon témákkal, melyek általános témáimat, szerelem, családi öröm, dal, tánc, multság s más ilyen ősi kellemességeket tárgyalnának. Tegnap este terveztem is már egy ilyesfajta dolgot, mely csodálatosképpen meglehetősen érettnek mondható. Hogy Jámbornak, ki szabadidejében rajzolásal s festéssel foglalkozik, bemutassam egy kompozíció csinálási módját, előtte nekifogtam a tegnapi témám megfestéséhez, s körülbelül 2 órai munkával kész volt az eléggé jól sikerült vázlat. Egy férfi és egy női aktot ábrázol, közöttük egy gyerek ágaskodik a nő által tartott narancs után. A formák és líneák meglehetősen kiegyensúlyozottak, úgyhogy azt hiszem, kellemes képet lehet ezen az alapon festeni. Most csupán arra volna szükség, hogy természet utáni mozdulatrajzokat csináljak. Ha sikerül néhány ilyen tervet kigondolnom, s 2 hónap múlva szellemem művészi felfrissítése céljából elutazhatom pár hétre Münchenbe, a nyáron nagy energiával befejezhetem majd a kiállításra szánt munkáimat. – Délután bátyám látogatott meg, pénteken már utaznak. Azt mondta, hogy Montag szeretne képet vásárolni, ami jól jönne, mert biztosítaná egy időre a munka lehetőségét. Olaszóráim után bátyámmal a városba mentünk, a Gerbeaud-nál csokoládéztunk. A Fészekben beszéltem Grünwald Béla két ismerős képkereskedőjével, kik Zürichben szándékoznak magyar képeket eladni. Tán vesznek majd tőlem is e célra egynehány munkát. Rózsiéknál vacsoráztam, s utána hazajöttünk s nem mentünk, mint eleinte terveztük, a Balaton kávéházba, a „Rendőrnep” tiszteletére fellépő Paulini²² kedvéért.

Budapest, 1920. január 8.

Talán a Meier-Graefe Marées munkájának közvetlen hatása alatt, de ama régebbi tervem következtében is, hogy festményeimről egy katalógusszerű kimutatást készítsék – most napok óta régi naplójegyzeteim alapján igyekszem visszaemlékezni s feljegyezni, 15-16 év előtti festményeim adatait. Most belátom, hogy milyen nehéz munka egy ilyen katalógus összeállítása. Hiszen nekem rendelkezésemre állanak kötetszámra a feljegyzések, magam is emlékszem még egyre-másra, mégis, igen sok említett képre egyáltalán nem tudok visszaemlékezni, sok pedig nincs is

²¹ Jámbor Lajos (1869–1955) építész.

²² Paulini Béla (1881–1945) író, újságíró, illusztrátor.

említve. Hogy tudná hát ezeket az adatokat egy idegen, még csak megközelítő pontossággal összegyűjteni. Pedig egy művészi pálya fejlődésére ezek igen érdekes momentumok. Vannak aztán adatok arra nézve is, mikor tűnt fel embrionális formában ugyan, de mégis már 20 éves koromban komponálási hajlam, illetőleg kísérlet Rembrandt hatása alatt (rézkarcok reprodukciói a Knackfuss-ban²³) József és Putifárné komponálása, mely munka elveszett vagy átfestetődött. A lapok ma élénken cikkeznek Anatole France egy levele miatt, melyet, mint az Emberi jogok védelmére alakult liga elnöke intézett a bécsi szocialistákhoz, hogy foglaljanak állást azellen, hogy a magyar független bíróság szocialistákat és forradalmárokat ítél el szigorúan, s végezteti ki őket. Magát a levelet az itteni cenzúra úgy látszik nem engedte leköszölni, de a válaszokat s a replikákat igen. Mulatságos *Az Est* vezércikke, mely azt írja, hogy France nem tudja, mi a bolsevizmus. Hát a háború előtt írt *Pártütő angyalok*²⁴ c. műve? Én azt hiszem, hogy France sokkal előbb tudta mi a bolsevizmus, mint az oroszok és a magyarok. Abban különben igazuk lehet a lapoknak, hogy a Korvin-klán s társai²⁵ üzelmeiről nincs eléggé informálva. Ezek nem szorulnak valami nagy védelemre. Nem voltak eszmei harcosok. De semmi esetre sem árt, ha az itteni hatalom jelenlegi birtokosai a külföldi hírek hatása alatt némileg mérséklék bosszúálló dühüket, mert hiszen a dunántúli s kecskeméti példákról is lehet némi tudomása France-éknak. Félek, hogy ez a szocialista befolyás némileg befolyásolja helyzetünket a békekonferencián. Azt hiszem ugyanis, hogy Clemenceau-ék valamit mégiscsak adnak Anatole France szavára, hiszen annak idején együtt harcoltak a Dreyfus-ügyben az igazságtalanság ellen. Hangsúlyozni kívánom, hogy én nagy jogtalanságnak tartom úgy a proletárok, mint a reakció diktatúráját. Az emberi szabadság pártján állok, s bármilyen elv kedvéért sem lelkesedem a vérontásért. Undorodtam a háború törvényes gyilkolásától, undorodtam a világot megváltó internacionálé gaz gyilkolásától, de undorom – tisztelettel legyen mondva a jelenlegi, úgynevezett jogrend helyreállító mézárólásoktól is. Én már csak a biblia szavaihoz tartom magamat – ne fogj fegyvert – ne ölj, s szeresd felebarátodat.

Az Egyesület mai választmányi gyűlésén sikerült egyet-mást ismét elérnem, ami az igazságosság szolgálatában hasznos lehet. Végül talán mégis használhatok egy keveset a művészek renoméjának, mely ilyen módon nem blamálódik túlságosan. Elvégre, azokat, kik aljasan viselkedtek kollégáikkal szemben – a fene bánja. De ártalmatlan embereket csakis fehér bajtkozás kedvéért büntetni, mégsem járná. – Bátyáméknál ebédeltem, holnap már utaznak. Egynémely megbeszélések szokott módon.

²³ Hermann Knackfuss (1848–1915) német festő és művészeti író, számos népszerű, képes művész-életrajz szerzője. Rembrandtról szóló műve 1895-ben jelent meg.

²⁴ Anatole France. *Az Est*, 1920. január 9. 1.; Herczeg Ferenc, Beöthy Zsolt, Rákosi Jenő Anatole France-nak írt tiltakozó levelét közli: *Világ*, 1920. január 8. 6. – France regénye 1916-ban jelent meg magyarul első kiadásban Kunfi Zsigmond fordításában.

²⁵ Utalás Korvin Ottóra, illetve a Lenin-fiúkra.

Budapest, 1920. január 11.

Délelőtt vendéget vártam (Rottmann telefonált,²⁶ hogy kihozza Feldmann nevű ismerősét a feleségével) ide, előzőleg az Ernstbe mentem a Grünwald megnyitásra, mert Lilyt odarendeltem, hogy elmagyarázzak neki egyet-mást. Pedig nem is könnyű dolog egy kezdőnek, ki természettől fogva szigorú naturalista, ezeket a kissé elvont s összegezett képeket élvezhetővé tenni. Úgy magyaráztam: hogy hasonlítsa ezeket a dolgokat ahhoz, mikor valaki a leckét nem a könyv szerint szóról szóra, hanem saját szavaival az értelmét mondja el. Szóval az esszenciáját adni a dolgoknak, mégpedig olyan eszközökkel, melyek a tiszta festőiségnek megfelelnek. Vissza kell térnem a múltkor lejegyzett tételelemhez, hogy éppen azért fest az ember, mert szavakkal nem tudja mondanivalóját elmondani. – Mikor 11 után hazajöttem, már itt voltak a vendégek, kedves emberek. Rózi tartotta őket szóval. Délre még vártam egy Fleiner²⁷ nevű gazdag embert, kihez Pólya Tibor kedvéért – kinek ez mecénása – tegnapelőtt este a Fészekből felmentünk. Zsákkereskedő, és most képeket akar venni. De nem jött fel. – Délután Rózsi megtanítottam a kaszinó játékra (hogy egyedül ne unatkozzék), majd aludtam egy keveset, s aztán a Fészekbe mentem. Ott hallottam, hogy az Ernst kiállításnak milyen nagy sikere van, majdnem 300 ezer Korona árát adtak el, szóval egy napon annyit, mint a Múcsarnokban az egész kiállítás alatt. Úgy látszik nagyon jó boltta vált ez az „intézet”. Pukkadnak is a Knopp, Dudits, Pentelei²⁸ féle emberek, de nem árt nekik. Remélem, hogy az ősszel, amikorára az én kiállításom meg lesz, szintén siker koronázza a vállalkozást. Ehhez természetesen egy esztendő erős munka szükséges. Remélem, ezúttal programomat be fogom tarthatni. Nagy kár, hogy nincs a hátam mögött kellő tőke, mely lehetővé tenné kiköplálni ezt az időt, nehogy el kelljen adnom dolgaimat időközben.

Budapest, 1920. január 13.

Ma délelőtt ígérkezett Fleiner, illetőleg mondta Herquet, hogy elhozza, mert hozzá megy 11-re. Délelőtt festettem egy kis vázlatot. Ezek mennek egyelőre a legjobban, s tulajdonképpen művészi képességeimnek momentán a legjobb kifejezői. Azt hiszem leghelyesebb, ha jelenleg csak ezeket művelem, mert úgy veszem észre, hogyha

²⁶ Rottmann Aladár magánhivatalnok, Herman Lipót egykori katonatársa.

²⁷ Fleiner Jenő zsákkereskedő. Ld.: „Fleiner gyűjteménye iskolai példája annak, hogyan kell jó magyar képeket összeválogatni. Munkácsy, Szinyei-Merse (a ‘Pogány szerelem’ gyönyörű részlete), Mednyánszky, Katona, Rippl-Rónai, Iványi-Grünwald, Ferenczy, Réti, Kernstok, Pólya Tibor és Iván, Herman, Márk Lajos, Koszta, Zemplényi és számos más jeles magyar piktor kitűnő képe kerek gyűjteménnyé alakult, amelyet fejleszteni lehet, sőt kell, amelynek azonban minden egyes darabja már most is a megfelelő helyen van s céltudatos biztonsággal van a gyűjteményben elhelyezve.” Magyar magángyűjtemények. *Színházi Élet*, 9, 1920. 30. 25.

²⁸ Knopp Imre (1867–1945), Dudits Andor (1866–1944), Pentelei Molnár János (1878–1924) festők.

hosszabb ideig kínlódom egy fejből festett képen, úgy unalmassá válik. Sajnos egyelőre nem tudom magamat hosszabb ideig koncentrálni egy és ugyanazon dologra. Valamilyen okos módszert kéne kitalálnom, ami ezt lehetővé tenné. Délben feljöttek Herquet, Pólya és ez a Fleiner, ki 4000-ért megvette egyik, ilyen egy ülésre festett képemet. Momentán segítségnek jó, mert már kezdett fogyni a pénzem. Talán már csak 4000 Korona fölött rendelkeztem. Tudom, hogy akad keresetem, nem kell tartanom tőle, hogy pénzzavarba jutok, de mégiscsak bizonytalan érzést vált ki az emberből, ha kevés a pénze. Most már nagyobb energiával foglalkozom a kiállításom megtervezésével, alapjában véve nem is kell túl sokat dolgoznom. Havonta egy nagyobb képet kellene festenem. Ez év novemberében megnyílhatna a kiállítás. A kiállítás alaprajzát vettem alapul s előre kijelölöm, hogy körülbelül melyik helyre milyen kép kerüljön. Most meg szeretném kísérlni, hogy kartonok alapján fessek, illetve pusztán rajztanulmányok segítségével elhagyni ama tulajdonságomat, mi szerint még most is dolgozom, s ami sok bajt okoz, hogy a kép egyes részeit modell után készítem el. Az eljárás jelenlegi ideám szerint így folya le

1) Egy kis szabad skicc készítése egészen futólagosan, tollal vagy ceruzával.

2) Erről a kis rajzocskáról egy olaj vagy akvarell színvázlat, mely egy ülésre elkészül s nagyjában megadja a színideát.

3) Egy 40 vagy 50 cm nagyságú „karton” készítése, mely pontos rajzát adná az elkészítendő festménynek. Ez modellek igénybevételével történék, de csak szén- vagy ceruzarajzban. Ezt bekockázással lehetne aztán átvinni a végleges formátumra. E pont alatti munka állhatna természet után készíthető egyes akt vagy figura tanulmányokból is.

4) A végleges festés. Ha a kartonról vagy tanulmányokról meglehetősen fixírozódik a rajz, egyes részletek - miután színvázlat s rajztanulmányok rendelkezésre állanak - rögtön készen festhetőek. Ezáltal megőrződhetnék a kép frissessége. Ez eljárás természetesen nem involválja azt, hogy egyes részleteken ne változtathatna az ember.

A tervezett eljárással szemben áll más munkamódozatom, mely szerint kis, felületes vázlat alapján gyakran rögtön nekilátok a nagy képnek, hol hosszú kínlódás után, modellről való részletek befestésével, korrigálásokkal, változtatásokkal, minden terv nélkül folyik a munka, míg csak ki nem nyilatkoztatom, hogy a mű be van fejezve, teljesen a véletlenre bízva a siker.

Természetesen kérdés, lesz e türelmem a fent vázolt 4 periódust betartani. Mindenestre lejegyeztem ide, mint jó szándékot.

Budapest, 1920. január 17.

A ma reggeli és déli lapokban az Apponyinak Párizsban átnyújtott béketervezet kivonata.²⁹ Igen lesújtó, hallatlan kis területet hagytak meg az országból. Kevés

²⁹ Ld. pl. Béke delegációnk átvette a békefeltételeket. *Pesti Hírlap*, 1920. január 17. 1-2.

kilátás van rá, hogy jelentősebb változást eszközöljön rajta a diktáló Antant. Idehaza hozzájárul ehhez a szomorú tényhez a szerencsétlen állapot, hogy egymást akarják meglehetősen szerencsétlen elemek megfojtani látszólagos előnyökért. Most igazán itt volna az ideje, hogy összefogjon mindenki, munkához lásson, elássa a harci bárdot legalább egy időre, míg kimászik a köz ebből a szörnyű kátyúból, hová az 5 éves balsikerű háborús az ostoba forradalmak juttatták az országot.

Kérik 10 évi fegyháza ítélték izgatásért.³⁰ Ha a Tisza ügy miatt fel nem akasztják, talán hamarabb is kiszabadulna. Borzasztó, hogy hová jutott ez a különben tehetséges, de bolondos, s könnyelmű ember. Az ítéletet cikkeiért kissé szigorúnak tartom, de nagyon haragusznak rá, mert tudják, hogy Károlynak fő tanácsadója volt, s a kommunizmust kissé elősegítette. Meggyőződésem ugyan, hogy az a mi szerencsétlen viszonyaink következtében anélkül is bekövetkezett volna, de a törvénynek az ilyen gonoszság elősegítését minden esetre meg kell bélyegeznie. Hiszen ma is rettenetes az ország helyzete, lehetnek még nagy zavarok, de lehet, hogy némi javulás felé haladhatunk. Mindenesetre van még egy csomó kalandor, ki hihetetlen könnyelmű módon játszik az ország jövőjével, saját bolond ideái s közönséges haszna kedvéért. Tegnap feküdtem, mert kissé rosszul éreztem magam. Valami spanyolbetegségszerű bajom volt, de ma már jól érzem magam. Egy tájkép skiccet csináltam, mely a Gyimesi-szoros tájképére emlékeztet. Az ilyen kísérletek eléggé sikerülnek. Rendesebb és nagyobb szabású munkához egyelőre nem vagyok hangulatban, bár igazán hozzá kéne már fognom a dologhoz.

Budapest, 1920. január 20.

Mostanában kissé betegesek vagyunk mindketten, úgy látszik valami spanyolszerű betegség járványa kapott el bennünket. Én már jelentékenyen jobban vagyok, de Rózsi ma erősebben nyögi a dolgot. Vendégek csengetése zavart ki az ágyból, melyben már azért is kellemes lett volna még hevernem, mert tegnap Feiksné kedvéért megint hosszabb ideig voltunk kénytelenek a Fészekben maradni, s 2 óra volt mikor hazaérkeztem. A Köber, Orbán, Hoffmann³¹ képzőművészeti cég jelent meg nálam, hogy Jugoszláv területen rendezendő kiállításához gyűjtsön műveket. Kiválasztottak három

³⁰ Kéri Pál (1882–1961) újságíró, Károlyi Mihály tanácsadója, majd a Sajtódirektórium tagja volt. 1920-ban hadbíró, majd 1921-ben polgári bíróság elnöke lett, mint a Tisza-ügyek egyik felbujtóját s halálra ítélték, de 1922-ben fogolycserével kiadták Szovjet-Oroszországnak, ahonnan utóbb Bécsbe, majd Párizsba költözött s 1939-ben az Egyesült Államokba emigrált. Hogy kik voltak a tettesek és a valódi felbujtók, az máig kiderítetlen.

³¹ Köber Leó (1876–1931) festő, grafikus; Orbán Dezső (1884–1986) festő, a Nyolcak művészcsoporthoz tartozott. – „Artes névvel és megfelelő tőkével művészeti társaság alakult, melynek legfőbb célja, hogy kiállításokkal propagálja a magyar képzőművészetet külföldön és a jelenleg megszállott területekén. Az értékes hivatású társulat elnöke gróf Andrássy Gyula, igazgatói pedig: Köber Leó, Orbán Dezső és dr. Hoffmann Lajos. A művészvilágban a társulat működését nagy várakozás fogadja.” *Világ*, 1920. február 8. 10.

nagyobb és két kisebb festményt, melyeket a jövő hétig le kéne az *Ujság* üzem helyiségébe³² szállítani, természetesen berámázva. Dél felé egy múltkori skiccemet kezdtem lefesteni másik vászonra. Később lementem az öreg Glatterhez komolyan veszekedni. Tegnap ugyanis itt, az én műtermemben, békéltetési tárgyalás folyt közte s Orbán Dezső közt, kit ő még a szakszervezeti élet ideje alatt nyilvánosan érzékenyen megbántott. A békéltetés Glatter nyakasságán felborult, de én és a szintén jelenvolt Hoffmann dr. közvetítésével mégis békésen s a pör mellőzésével sikerült az ügyet elintézni. Szinte meglepődve tapasztaltam ezúttal, hogy az öreg Glatter hallatlanul konok, sőt, rosszindulatú ember, s szellemi képességei is sok kívánni valót hagynak maguk után. Vele szemben ilyképpen megváltozott, s be kell vallani, hátrányára megváltozott véleményemet még jobban befolyásolta durva viselkedése Rózsival szemben, ami Glatterné befolyására történt. Ezért mai vitánk némileg szenvedelmes volt, s elég barátságtalanul végződött. Azt hiszem, a barátságon alapos repedés támadt. Ismét konstatálhattam, hogy beteg az olyan barátság, melynek alapja nem az egymás tehetségének kölcsönös tiszteletére támaszkodik. Hiszen én az ő művészi munkáját nem tartottam sem művészinak, sem tisztességesnek, mert fényképeknek tisztességtelen felnagyításából állott. Ezt néha a vitakozás hevében ki is jelentettem neki, de azt hiszem nem vette valami túl komolyan. Egyéb bűne is volt velem szemben, melyért még nem számoltunk. Annak idején a Fészekből való kizáratásunk idején ő is egyike volt azoknak, ki Zboray³³ mellett kizáratásom mellett tört lándzsát. Sokkal helyesebb, ha összegezvén a sok kellemetlenséget, melyet okozott, kissé lazítok már a barátságunkon. Ma végezetül még megbosszantottam kissé, Rózsi nevében letiltottam az ő fényképei használatától, s persze fenyegetőztem.³⁴ Ez tulajdonképpen egy ravasz bosszú volna, mert a tárgyalás során (eltekintve tőle, kinek adnának igazat – valószínűleg neki) kisülne az a világcsaló módszer, amellyel ő képeit elkészíti, mégpedig a bekérendő szakértők útján. De hát természetesen nem igen fog pörre kerülni a sor, hiszen én nem vagyok ilyen kicsinyes módszereknek a barátja. Csak vicces pletykálódás lesz tán az egyetlen mulatságos eredmény.

A legutóbbi napokban elvül lejegyzett munkamódszer kipróbálása még késik. Rendszeres modelljárás kellene ehhez, no meg rendszeres munka is. Még a feltételek

³² A kiadóhivatal a Rákóczi út 54-ben volt.

³³ Zboray Miklós (1866-1940) jogász, ügyvéd, politikus, egy ideig a Fészek klub egyik igazgatója; Herman 1911. május 4-én írta: „Egy magyarányú botrány középpontjában állok. A Fészekben nagy muri volt. Tréfásan megsértettem a választmányt, mire ki akartak rekeszteni, mert már régen pikkelnek rám. Erre aztán kiléptem, de a fiúk köröznek egy ívet, amelyben kilépésüket 55-en kijelentik, köztük Szinyei, Grünwald, Kernstok, Katona, Rippl-Rónai.”

³⁴ Glatter Ármin „műkedvelésből űzi a mesterséget és örömmel fogadta el a feladatot, hogy a legutóbb vásárolt kurbilis állványom lábait, melyek a nedves pincében lazulni kezdtek, megreparálja. Természetesen szeretné, ha ellenszolgáltatásként Rózsi ülne neki egynémely fotográfiához, melyeket ő felhasználna apró giccsek megfestéséhez. Ezt nem szívesen engedem meg Rózsinak, most már itt volna az ideje, hogy tisztán nekem üljön modellt, s azt sem akarom, hogy régi foglalkozásának emlékei olyképp ébredjenek fel benne, hogy idegennek üljön.” – írta 1919. október 9-én, *Enigma*, no. 94. i. m. 46.

teljesülése esetén is kérdéses volna ismeretes idegességem mellett, hogy be tudom-e teóriámat tartani. A festés mestersége különben is olyan, hogy mindig jelentkeznek új motívumok, melyekre nem számít az ember a munka elkezdése előtt. Az itt oldalt leskiccelt festményterv [rajz] az, amelyet ma egy második példányban kezdtem festeni ugyancsak 56/69 cm nagyságban, minimális változtatásokkal. Az újabb képen természetesen tovább akarok experimentálni, mint az elsőn, s erre lesz is mód, mert mindjárt a munka kezdetén az a tény, hogy a vásznon, melyen ma dolgoztam, a fehér alapon némi pirosas aláfestések voltak (annak idején a koronázást³⁵ akartam emlékezetből megfesteni a Mátyás-templomban készült rajzom alapján) már annyira befolyásolták a kép színezését, hogy e tekintetben egészen más lett a hangulata, mint az előbbinek, melynek vászna kékeszürkével volt bevonva, s ezért színhangulatába valami ezüstös az uralkodó. Az különben is régi tapasztalat, hogy az alap színe, melyre a kép készül, igen jelentős befolyást gyakorol a kép tónusára. A képekről, melyek már megvannak, visszafelé is lehet következtetni, hogy milyenfajta alapra készültek. Így valószínű, hogy Velázquez legtöbb képének ezüstös színe a kékeszürke alapnak köszönheti e tulajdonságát, míg Rembrandt aranysárgán túltengő tónusai valószínűleg valami okkeres alapra vezethetők vissza. Munkácsy aszfaltba ágyazta képeit, ez a kellemes melegségű, de utóhatásában veszedelmes alap sokat segít a művésznek. A legnehezebb kétségtelenül fehér alapon dolgozni, mert a legobjektívebb munkára kényszerít. Én sohasem szerettem sokat experimentálni, mert türelmetlenül, s minden hosszas előkészület nélkül vágtam neki a munkának. Türelmetlenül s izgalommal akartam túllenni a vászon egész területének befedésén, és ez az izgalmas sietség a későbbiek folyamán igen megbosszulta magát. A befejezés rendszertelenségem következtében, bizonytalan véletlenségek eredményeként kitolódott, s gyakran nem is történik meg, éppen csak befejezettek nyilvánítom egy idő múlva a munkámat, s távol az elképzelés megkövetelte állapottól, valamelyik középállomáson megreked a munka. Nem gyerekes idea tehát alapjában véve egy rendszeresebb munka után való áhítozás. De vajon elérhetem-e ezt valaha? Kétségtelen, sok bajjal kecsegtet egy ismeretlen város felkutatására indulni. Hiszen a véletlen a fantáziának testvére, sőt, néha igen tiszteletreméltó művész (Rodin most olvasott könyvében is van erről szó), de azért némi tervszerűség s öntudat egy olyasforma kép alkotásánál, amelyet én tervezek, nem utolsó feltétel. Hiszen, ha pontos, a természet utáni tanulmányokat készítek segédeszközül a festményhez, a kivitel képéig igen nagy út van még. Mert ha pontosan lenézhetem a természet formáiról egy behajlított kar egyes formáit – hol van még e pár segítő adat egy harmonikus alak elkészítésétől s a képbe való helyes beillesztéstől! Tisztán sablonokkal dolgozni a legnagyobb bornírtság. Állandó és szoros kontaktus kell a természettel, ez a művészet örök és egyedüli forrása, bármennyire „saját szavaival”

³⁵ 1916. december 30-án volt IV. Károly koronázása a Mátyás-templomban. „Jegyet kaptam a templomba, valószínűleg dolgozhatom is. Frakkban megyek, 1/2 6-kor már föl kell kelnem.” – írta 1916. december 29-én, majd másnap: „néhány skiccet is csináltam”. A megkoronázott királyi pár c. rajza megjelent: *Új Idők*, 1917. január 7. 39.

mondja is el a művész a leckét. Odaülni egy darab mozdulatlanra erőszakolt természet elé, s technikai utánszakt remeket produkálni lehet tiszteletreméltó türelmi energia, sőt manuális produktum, de nem az ízlésem. Nincs is hajlamom rá, bármennyire próbálgattam 10–15 esztendővel ezelőtt. Az élet egy sokkal nagyobb és bonyolultabb misztérium, semhogy tisztán Sitzfleisch-el³⁶ meghódítható volna.

Budapest, 1920. január 22.

A Gárdos-Edvi Illés ügynek kellemetlen utóhatása, hogy a felek egyáltalában nincsenek megelégedve az igazgatóság döntésével. Gárdos haragszik, amiért neki bocsánatot kellett kérnie, haragszik rám, ki őt „cserben” hagyta, holott miattam, illetőleg védelmemben került a csávába.³⁷ Edviék pedig (valószínűleg Merész, Bednár, Kövér³⁸ s egyéb társaik ösztönzésére) felekezeti térre akarják az ügyet áttolni, azt mondják, hogy Gárdosnak az Ébredők³⁹ magaviseletére tett kijelentése őket vallási és nemzeti érzelmeikben sérti. Azt hajtogatják továbbá, hogy ebben Gárdost mások ingerelték s bírták rá az illetlen kifejezések használatára. Koszkol⁴⁰ különben tegnap bevallotta, hogy más társasággal szemben nem volnának ilyen szigorúak, de a mi társaságunkra amúgy is pikkelenek, mert mi gögösen különvönulunk, megvetőleg nézünk rájuk, s quasi fölöttük álló lényeknek képzeljük magunkat. Ezeket az utóbbi adatokat nem kellett éppen az ő szájából hallanom, ezeket ismerem magam is, hiszen ismerem embereimet. Nem mondom, a viszonyok ilyen elmérgesedése kissé deprimálólóg hat rám, s igen szívesen szüntetném be kissé a Fészekbe való járást, annál is inkább, mert nagyrészt unom már az ottani embereket, akik alig észrevehető módon használnak pályám nehézségeiben. Gárdos meg mint eszméink védője, s harcosa, kissé nagyzóló erősködéseivel biztos, hogy többet árt, mint használ. A Fészekben különben ma ismét egyesületi választmányi gyűlés volt, hol revidiálása történt a kizárandó tagoknak. Kissé enyhébbnek mutatkoztak az emberek, mint múltkor. – Délután Horváth Károly volt itt,⁴¹ ki eljött megmutatni néhány Mednyánszky vázlatot s rajzot, melyeket megvételre ajánlottak neki. Az én dolgaim iránt egyelőre még nem mutat nagy érdeklődést. Lehetséges, hogy számításból teszi,

³⁶ fenékkal

³⁷ Utalás a Fészek 1919. november 9-én tartott választmányi ülésére, ahol több olyan művészt zártak ki, akik szerepet vállaltak a Tanácsköztársaság idején. Herman neve is fölmerült, mint szakszervezeti vezetője, de Gárdos s mások is megvédték. Ld.: *Enigma*, no. 94. i. m. 60–61.

³⁸ Edvi Illés Ödön (1877–1945) festő; Bednár János (1886–1932) festő; Merész Gyula (1888–1949) festő; Kövér Gyula (1883–1972) festő.

³⁹ Ébredő Magyarok Egyesülete, 1918 novemberében alakult szélsőséges, fajvédő szervezet, élén Gömbös Gyula és Héjjas Iván állt.

⁴⁰ Koszkol Jenő (1868–1935) festő.

⁴¹ Horváth Károly, Kisfaludi Strobl Zsigmond (1884–1975) szobrásszal és Herman Lipóttal közös műkereskedelmi vállalkozásba kezdett 1919 januárjában.

lehetséges, hogy még nem tartja munkáimat kellő értékűeknek a megvételre. Különben is igen gyanakvó természetű, nem szabad neki semmit sem ajánlani, mert gyanút fog. Borzasztó, hogy most, mikor szép konjunktúráról beszélnek, az én üzletem olyan vontatottan megy. Költségeim meglehetősen nagyok, viszont bevételeim eléggé szorványosak. De erőltetni természetesen nem szabad a dolgokat. Jó volna lassanként rámakat rendelni kiállításomra való tekintettel, mert akkor, mikor már a küszöb előtt leszek, nem intézhetem majd ezeket a dolgokat. Ma is terepszemlét tartottam az Ernstben, hogy körülbelül milyen képekre lesz a kiállítás szempontjából szükségem.

A közhangulatot a lesújtó békefeltételek foglalkoztatják s kissé a közeli választások is. Pénzügyi helyzetünk igen gyenge, s azt hiszem még sokkal rosszabb lesz, Európa nagy részének csődje elkerülhetetlen. A spanyol felléptéről már a lapokban is írnak. Azt hiszem, mi már kissé átestünk rajta Rózsival, bár még mindig érezzük csontjainkban. Talán nem lesz súlyosabb eset.

Budapest, 1920. január 25.

Vasárnap volt, vártam vendégeket, de nem jöttek. Dolgoztam egyik kompozíciómon, mely azonban rosszabbul sikerült, mint a vázlata. Ismét egy tanulság, hogy az ember ne igyekezzék jobban megcsinálni dolgait, mint amire képes. Már többször tapasztaltam, hogy az első kísérletre kiadom mindama képességeimet, melyeknek ama bizonyos tárggyal szemben birtokában vagyok. Későbbben minden piszkozat dacára nem tudok több értéket behozni, éppen csak hogy unalmasabb lesz a kép. Másként áll az eset, ha természet után fest az ember. De kompozícióféle képeknél legokosabb, ha egyszerre csinálom meg mindent, aminek terve bennem él. Későbbi kínládásoknak nincs sok értelmük, alig sikerül még valamit hozzátennem, főleg, ha fejből festek. Pusztán úgy festeni, anélkül, hogy a természetről valamilyen impressziónk (tanulmányunk) volna, káros és híg kombináció, mibe más képekről megmaradt emlékeink játszanak közre. Hiszen kétségtelenül igen sokat tanul az ember a nagy mesterek műveiről, olyan dolgokat, melyekre sajátmagunk igen nehezen jövünk rá. De a jó mesterünk a természet kell, hogy maradjon, enélkül nincsen semmiféle művészi alkotás. A legokosabb dolog volna mostanában, hogy kissé híján vagyok a természet utáni tanulmányoknak s ezek készítéséhez szükséges alkalmaknak - ha kompozíció vázlatokat készítenék. Ebben a szakmában igen sok tervem fekszik rajztömbjeimben. Ha ezek megvannak, úgy lassanként nagyobb igényekkel, kellő módszerességgel megfesthetem képeimet, róluk a múltkor említett módszerrel. Mert annak még sincsen valami sok értelme, hogy hetekig kínlódjam egy képen (*Jakob találkozik az anygallal 56/69*) s a viláért sem akar jobb lenni, mint az első napon, sőt fáradtabb, unalmasabb, sőt egyes részletekben giccsebb. - Bosszantó, hogy mostanában tulajdonképpen anyagi gondokkal küszködök, ha pl. rámakat akarnék rendelni, ami az üzemhez feltétlenül szükséges. Most kb. 4000 Koronából, egy 1000 Márkás bakjegyből s 7-8 ezer Koronás követelésből (bátyám)

3. Herman Lipót műtermében naplóját írja. Magyar Nemzeti Galéria Adattára, ltsz.: 1996_78_89. © Szépművészeti Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

áll a vagyonom. Tekintve, hogy havonta 5–6 ezer Korona kell a háztartásra, ez édeskevés, hogy mozgási szabadságom meglegyen. Igaz, hogy van birtokomban egy csomó kép, melyeket szükség esetén értékesíteni lehet, de ez nem valami túlságosan megnyugtató dolog. Hiszen ezekre éppen azért van szükség, hogy legyen valamicske holt tőkém pl. arra az esetre, ha a valutánk változások elé jut. Alapjában véve bosszantó a dolog, hiszen most nincsen annyi képem, hogy a kedvező konjunktúrát kihasználhassam. Ez év végére tervezem a kiállításomat. Kérdés, lesz-e akkorára elég képem, lesz-e még olyan nagy kereslet képek után. – No de mindegy. A fő dolog, hogy kezdek kissé belejönni a munkába, s lassanként mégiscsak készülnek képek, sőt úgy érzem néha, mintha valamicskét haladnék. – Délben elmentem szavazni a Ménesi út 45. alatti kertészeti tanintézetbe – természetesen a kissé ellenzéki (pártonkívüli) Becseyre, Benárd államtitkár⁴² helyett, mert utóbbi a jelenlegi kormánypárt tagja, mely iránt – Isten látja lelkemet – nem tudok valami nagyon felmelegedni. Az eredmény, hogy kiket választanak meg, nem nagyon érdekel. Szegény hazánkon ez momentán nem sokat segít. Este itthon vacsoráztam sült csirkét, mégiscsak ez a fontos. Rózsi jobban, sőt majdnem jól van.

Budapest, 1920. január 27.

A tegnapi és a mai délelőttöt munka nélkül töltöttem. (3. kép) Tegnap délben *Az Est*-hez, s az *Athenaeum*hoz mentem.⁴³ Este Jakab építész⁴⁴ szólt, hogy volna munkája számomra. A Lendvay utca 16. alatt enteriőrt csinál, oda kellenének tőlem és Grünwaldtól képek. Ezért ma délelőtt jöjjünk el oda. Ma el is mentünk, csakhogy én előzőleg a Szépművészetiben néztem egy kissé a Régi Képtárt. Térey⁴⁵ újra rendezi és elég érdekesen. Rég nem látott kedvenc képeim most újra láthatók, a Rembrandtok, Van der Meer arckép,⁴⁶ és a letétbe helyezett nagy Brueghel, ami a szocializált műkincsek kiállításán volt csodálatom tárgya. Jakab építette villa érde-

⁴² A II. kerületben Benárd Ákos (Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja) és Becsey Antal pártonkívüli indult. „Dr. Benard Ákos – az egykori egyetemi kereszt-mozgalomnak harcosa – régi lágmányosi orvos, aki sok ingyenes kezelésével tizenöt éven át öntudatlanul is számtalan vokst gyűjtött magának. Vele szemben Becsey Antal mérnököt és volt városatyát a zsidók jelöltjének kiáltották ki a jól szervezett Benárd pártiak. A küzdelem heves, a Lágmányos külső színét azonban csak a sűrűn váltakozó plakátok élénkítik; a választás csendben, zajtalanul és a legnagyobb rendben folyik.” – írta a *Pesti Napló* 1920. január 27-én címlapján. Benárd 9566, míg ellenfele 3424 szavazatot kapott.

⁴³ Herman nagy sikert aratott Stevenson *Kincses sziget* c. regényének illusztrálásával (Két pompás karácsonyi ifjúsági könyv. *Az Est*, 1919. december 18. 4.) és újabb munkát ígértek neki 1919. december végén.

⁴⁴ Jakab Dezső (1864–1932) építész.

⁴⁵ Térey Gábor (1864–1927) művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum Régi Képtárának vezetője 1904–1926 között. A képtárt Petrovics Elekkel rendezte át.

⁴⁶ Maria van der Meer gyermekkori képmása. Nicolaes Maes (1634–1693) festménye.

kes,⁴⁷ lesz-e munka, illetőleg fizet-e eleget a pasas, még kérdés. Eldől pár napon belül. A fő, hogy mutatkozik már valami munka a láthatáron. – Kóberékhez tegnap beszállítottam 5 képet. Lehet, hogy ott is adódik valami kereset. – Külön is. Kezd divat lenni a képekkel való spekuláció.

A választás a keresztény blokk javára dőlt el. Friedrichéké lesz a minisztérium, s valószínűleg József főherceg a kormányzó. – Furcsa hírek jönnek az orosz vörös hadseregről s bizonyos tárgyalásokról Horthyval Antant részről, hogy adjunk az integritásért cserébe hadsereget a kommunista veszedelem ellen. Vajon mi lesz igaz ebből. Kissé nyugtalanok a kedélyek. Talán újabb mozgósítás s háború? Erről majd legközelebb bővebben fejtem ki gondolataimat. Az bizonyos, hogy nincs még vége a komplikációknak. – Kicsit dolgoznom kell, azt hiszem némi pénz mégis áll majd a házhhoz.

Budapest, 1920. január 28.

Délelőtt elég későn keltem, kevés munkát végeztem kompozíciómon. Jött valami műkereskedő érdeklődni képek iránt, de az árakat drágállotta. Ezek többször botlanak így be hozzám, de ú. n. műkereskedői árakat én nem tudok számítani, mert különben konkurenciát csinálnak. Igaz, hogy bizonyos elterjedtség sohasem árt, de ez nem feltétlenül szükséges. Sokkal fontosabb jó, új képeket csinálni. Az eredmény aztán majd jelentkezik. Falus⁴⁸ látta vázlatomat Fleinernél, tetszik neki és azt mondta, hogy olcsón számítottam. Emlékezteti őt egy képemre, illetve vázlatomra, mely Goda Géza tulajdona s még 1912-ben készült. Az annak idején Pascinnak⁴⁹ tetszett, s ő többször tanácsolta, bizonyos stádiumban hagyjam abba. Hiszen való igaz, hogy a kép rendszerint mégsem lesz sokkal jobb, mint az első elképzelésnél. Kivéve, ha nagyon sokáig fejlesztem. Ez az én speciális tulajdonságom, melyet azonban csak igen ritkán tudok kipróbálni nem lévén türelmem, kitartásom, sőt időm ehhez. De tán még elkövetkezik ennek is egyszer az ideje. – Elkezdtem ma egy 90/90-es vászonra *Szerelmi ostrom* című régebbi kompozíciómnak egy másik változatát, de természetesen nem azok szerint az alapelvek szerint, melyeket nemrégiben a naplóban leszögeztem. Nagyon szeretnék most némi pénzt rámákba fektetni, mert így rámátlanul igen szegényesnek néznek ki dolgaim, s vevőnek meg sem mutathatók. El is határoztam, hogy e célból a Hatvany aktot, s esetleg a Baditz fejet⁵⁰ is

⁴⁷ Deutsch Sándor vezérigazgató villájáról van szó.

⁴⁸ Falus Elek (1884-1950) festő, grafikus, iparművész. Kapcsolatukról ld.: Herman Lipót: Falus Elek. *Magyar Művészet*, 9, 1933, 8. 225-239.

⁴⁹ Jules Pascin (1885-1930) festő. Herman 1911-ben ismerte meg, amikor párizsi szabadiskolájába járt. Kapcsolatukról ld.: Herman Lipót: Pascin Budapesten. *Budapest*, 2, 1946, 7. 266-268.; Mravik László: Pascin Magyarországon. *Művészettörténeti Értesítő*, 40. 1991. 30-48.

⁵⁰ Hatvany Ferenc (1881-1958) festménye, illetve amint 1919. március 18-án feljegyezte: „A napokban vettem a Galber ékszerésznél s műkereskedőnél a Károly utcában egy kis Baditz tanulmányfejet, mely

eladom, bár idegen képeket nem ártana arra az időre tartogatni, amikor a pénzünknek több reális értéke lesz, mint ma. Lázár Béla⁵¹ jött ma meg Németországból. Kissé zavarosan számol be az ottani állapotokról, de előadásából mégis kitűnik, hogy ott sincs még minden rendben. Sőt. De hát ez természetes is. Öt évig tartó, s utána elvesztett háború nem kicsiség. A gyógyulás még sok időt vesz majd igénybe. Bizakodó hírek keringenek béketárgyalásaink eshetőségeire vonatkozólag is. Ezeket a fontos kérdéseket természetesen a választási eredmények egyelőre háttérbe szorítják – ami jó politizáló országunkat tekintve. Drága gyerekek ezek a mi vezetőink, ha Magyar Lajos⁵² pörét ismertetik a lapok, azt hiszem őt is lecsukják 10 évre, éppen úgy, mint Kérit. Hogy átlag minden két héten egy csomó akasztás történik (ma a 3ik Szamuelyt 2 társával⁵³), már fel sem tűnik. Elrettentő hatása igen kicsi – sajnos.

Budapest, 1920. január 30.

Az ember akkor felel meg legjobban hivatásának, ha azon tulajdonságait használja ki, melyek természetének fő elemét képezik. Néha meg szoktam figyelni magamat, s ilyenkor önnön megismerésem tekintetében egynehány lépéssel előbbre jutok. Erre aztán már csak helyesen fel kellene használnom mesterségem szempontjából ezen tapasztalatokat. Pl. ismételten észrevettem, hogy milyen erősen reagálok mindenféle impresszióra. Azt is tapasztaltam, hogy nem természetem a lassú gondolkozás, illetőleg dolgoknak szukcesszíve való kifejlesztése. Vagy rájövök rögtön valamilyen ügy megoldására, vagy egyáltalán nem. Ezt hívják „Schlagfertigkeit”-nek.⁵⁴ Természetesen ez nem minden helyzetben s pillanatban érik be. De azoknál az eseteknél, hol nem találok fel magamat, nem valószínű, hogy hosszabb gondolkozás valamilyen üdvösebb eredményt hozhatna létre. Ezekhez még hozzá kell tennem a ma [egy] tulajdonságomról tett megfigyelésemet, hogy bizonyos tekintetben nehéz felfogású vagyok – majdnem bornírt, de bizonyos idő múlva megérnek bennem ezek a nehezen, vagy látszólag egyáltalában nem felfogott dolgok, s akkor egészen jól uralom őket. Ezeket a megfigyeléseimet mesterségemre átvíve, következő dolgokat szegezhetek le. Egy bizonyos impresszió alatt létesülő képeim első lerögzítése rendszerint magában foglalja mindazokat a kvalitásokat, melyekre egyáltalában képes a talentumom. Ha tovább erőltetem a munkát, nem valószínű, hogy nagyobb

műkereskedői ügyességemnek diadalma, mert 250 koronába került s tízszer annyit ér.” Herman Lipót naplójegyzetei 1919-ből. I. *Enigma*, 24. 2017. no. 93. 52. – Baditt Ottó (1849–1936) festő.

⁵¹ Lázár Béla (1869–1950) művészettörténész, az Ernst Múzeum igazgatója.

⁵² Magyar Lajos (1891–1938) újságíró, a Tanácsköztársaság idején vállalt tisztségéért (Szellemi Termékek Országos Tanácsa sajtóbizottságának a vezetője volt) tíz év börtönre ítélték, de 1922-ben fogolycsere útján a Szovjetunióba ment.

⁵³ Szamuely László (1897–1920) újságíró, Szamuely Tibor testvére, aki a Szovjetház parancsnoka volt. Pergovác Károllyal és Ungváry Antallal együtt 1920. január 29-én végezték ki.

⁵⁴ talpraesett, megfelelni képes

eredményt érjek el, mint az első pillanatban. Ha pedig ez az első „Wurf”⁵⁵ nem sikerül – úgy hosszú „tudatalatti” érlelésre van szükség, míg aztán egyszer – mint Pallasz Athéné, készen ki nem robban Jupiter fejéből. Tapasztaltam ezt olyan festményeimnél, melyek igen nehezen fejlődtek, egyáltalában nem akartak sikerülni, hogy bizonyos erős, hosszan tartó kínlódások után egy ülésre végül mégis sikerültek. Meggyőződésem, hogy legtöbb munkám, főleg kompozícióm, az első festés után a legjobb stádiumban vannak s nem szabadna azután tovább folytatni. Vagy legalábbis azt tenni, amit Rippl⁵⁶ ajánl, hogy már vásznon újra kezdeni s azon folytatni az experimentálást, illetőleg fejlesztést. Ez a mellett bizonyít, hogy dacára annak, hogy barátaim és ismerőseim nagy rész meglehetősen eszes embernek tart, munkámban mégis az ösztönömnek van jelentősebb – a momentán mérlegelésnek s gondolkozásnak alárendeltebb szerepe. Talán ez a helyesebb is, sőt a festőművészet szempontjából különösen hasznosabb. Ha ennek az alapvető tulajdonságomnak már fiatal koromban tudatában lettem volna, valószínűleg hasznosabban tölthettem volna el időmet nagy adatgyűjtéssel (detail tanulmányok felhalmozásával). Gyakran tapasztaltam ugyanis, hogy bennem régebben felhalmozott adatok, melyek valóban tudatalatti dolgokká változtak, bizonyos momentumokban kellő hasznos mértékben tűntek elő, s ezt a tényt én rendszerint csak utólag konstataáltam. Kétségtelen, hogy az alkotás misztériumát (az én estemben) ezek az itt felsorolt adatok nem derítik fel, de azt hiszem az igazsághoz valamivel hozzájárulnak.

Ma délelőtt nem voltam kellő munkahangulatban, túl kritikus voltam az elért eredményeimmel szemben, de végül mégis sikerült kissé a festés. Kompozíció skicceimből egy Madonna rajzocskát halásztam elő, melyről egy 67/56 cm vásznon egy színvázlatot csináltam. A munka folyamán érdekes megfigyeléseket tettem, melyeknek egynéhánya okozta a fentebb leírt reflexiókat. Délután olaszóra, majd Hoffmannékhoz mentem az Ujság üzemhez, szerettem volna valamiske előleget kapni, de nem hitték el, hogy pénzre van szükségem. Pedig valóban a két utolsó ezrest (az 1000 Márkást nem számítva) kell már felváltanom. Így jár az ember, ha gazdag embernek van elhíresztelve. Pénzre főleg azért volna szükségem, hogy rámaikat szerzzek be, mert ezek nélkül nem lehet semmit sem csinálni.

Budapest, 1920. február 1.

Délelőtt éppen egy vázlatot fogtam, melyet egy régi deklire kezdtem az állványra szegezett kis skicc után, mikor megjelent egy kis, kövér újságíró, valami Paál Jób nevű, ki már múltkor is itt volt, s annak fejében, hogy a *Vasárnapi Ujság* számára csinál cikket rólam,⁵⁷ egy vázlatot és egy rajzot kapott tőlem. Nemsokára ő utána a fényképész is csengetett, s megtörtént a nagy eset: lefotografáltak, ahogy festettem a

⁵⁵ vázlat

⁵⁶ Rippl-Rónai József (1861–1921) festő.

⁵⁷ Paál Jób: Mi készül a műtermekben? *Vasárnapi Ujság*, 1920. február 22. 42–43.

kis képet, melyet természetesen a kedvükért nem hagytam abba. Rózsi is rajta lesz a képen, valamint néhány munkában levő képem. Ők is megerősítették házunk mai szencációját, hogy az öreg Tölgyessyt holtan találták 2-3 nap múltán a lakásán. Most este, kapunyitás után, Hornyik, a házmester, elmondta nekem a dolgot részletesen, hogy valószínűleg gázmérgezés volt, s valószínűleg már 4 napja lehetett halott. Rózsi nem tud eléggé sopánkodni, s sajnálkozni az esemény fölött. Én ridegebben fogom fel az ilyen ügyeket. Az élet eseményei – hiába! – megkeményítik az ember természetét. S aztán a halál nem is olyan borzasztó. Az élet – különösen ma, sokkal szomorúbb. Délután Pólya Iván⁵⁸ látogatott meg, hozta szerszámaikat, hogy egy múltkor megígért dolgot, Gliederpuppém⁵⁹ állványát megcsinálja. A dolog eléggé sikerült, csak az egész masinéria nem ér már sokat. – Este a Fészekben. Beszélt ma ez az újságíró pénzünk lebélyegzéséről is, ami engem momentán nem érint valami borzasztóan, hiszen majdnem teljesen pénztelenül állok itt. Reméljük, hogy javul a helyzetem. Csak ráma gondjaim ne volnának, gondoltam ma rá, hogy Landautól⁶⁰ vagy Montagtól egy csomó pénzt kéne kérni képek vásárlására. A nyereségen aztán megosztozkodhatnánk. Nagy kár ezt a jó alkalmat elmulasztani. Egészen szépen meg lehetne keresni szükségleteimet, s nyugodtan s anyagiaktól zavartalanul festhetnék.

Budapest, 1920. február 3.

Szinyei meghalt, a *Lloyd* esti számában már elparentálják ezt a nagy művészt és kitűnő embert, jó barátunkat. Keserves tudat, hogy már csak emlék marad, s vele a régi kedves körünket temették sírba. Most már csak egy másfajta baráti kör gyűlhet össze, a régi, kedves, kellemes Japán asztal, melynek Pali bácsi volt a kétségtelen feje, az ő halálával megszűnt. A vesztett szerencsétlen háború, a forradalom és a proletárdiktatúra sok keserű tapasztalata után végre, még régi jó barátainkat is elviszi a sors. Sajnos, annyira elfásultunk már, hogy szinte nem is tudjuk kellő módon érezni egy ilyen hatalmas eseménynek súlyát. – Estefelé Lázár hívott félre az Ernst-aukcion ezzel a hírrrel s rögtön azon kezdett tanakodni, nem szabadna engedni, hogy a Nemzeti Szövetség⁶¹ kaparintsa el a „gyászünnepelet”. Ő akarna „requiem”-et rendeztetni stb. Hallatlan, hogy milyen ostoba ember. Nekem az öreg igen jó

⁵⁸ Tölgyessy Artúr (1853–1920) festő, Pólya Iván (1889–1939) festő.

⁵⁹ Mozgatható ízületű bábu, amit Baditz Ottó Pesten hagyott holmijából vásárolt 1919. október 4-én.

⁶⁰ Lehetséges, hogy a Landau neves és vagyonos bornagykereskedő családi cég egyik tagjáról van szó.

⁶¹ A szövetség 1919. október 1-én. Programjuk „a magyar képzőművészetnek nemzeti alapra való helyezését és a nemzeti művészet ápolását és terjesztését” tűzte ki feladatul. Képzőművészek Nemzeti Szövetsége. *Pesti Hírlap*, 1919. október 7. 2.; (k. k. l.) [Kézdi-Kovács László]: Az új művészet. *Pesti Hírlap*, 1919. október 7. 2-3.- *Budapesti Hírlap*, 1919. november 2. 2-3. Felhívásuk aláírói között volt: Körösfői-Kriesch Aladár, Tóth István, Karlovsky Bertalan, Sidló Ferenc, Márton Ferenc, Benczúr Gyula. Szinyei Merse Pál, Zala György, Stróbl Alajos, Nádler Róbert, Újházi Ferenc, id. Vastagh György, Deák-Ébner Lajos, Révész Imre, Wolff Károly, Samassa Adolf és Alozin Ferenc dr.

barátom volt, azt hiszem sokra tartott, okos és értelmes embernek és tehetséges embernek, bár törekvéseimet nem mindenben helyeselte. Szeretetében volt valami atyás, amiért én nagyon hálás voltam, s társaságában mindig éreztem valami büszkeséget a gondolatra, hogy ez a nagy és kitűnő ember barátságára méltat. Egész köre árva lett az ő távoztával. – Este – szinte halotti tornak volt betudható – társaságunk elment az Erdélyi borozóba vacsorálni, majd hosszú szünet után ellátogattunk a Casino de Paris-ba, hol annyi éjjelt töltöttünk el a két kedves öreggel: Lechner pápával⁶² és Pali bácsival.

Később innen valami bárba mentünk, melyek most divatosak, de eléggé drágák. Kissé híg multság, de úgy látszik keresi a pesti nép. Társaságunk elég nagy volt, legnagyobbbrészt a régi fiúk (Zsiga, Löwengard, Faragó, Lányi, Jámbor, Herquet, Wolfner Gyuzsi, Falus⁶³ – kár, hogy utóbbi még néhány barátját is felvezette). Ezt a protezsálást csak nem tudja elhagyni Faragó, dacára nemrég elmúlt betegségének, meglehetősen jókedvű volt. A bárban Freissberger kapitánnyal⁶⁴ kötött meleg barátságot, kivel most már én is kénytelen voltam megismerkedni. Így lassanként még a fő fehérek is elzsidósodnak.

Az Ernst aukción izgalmas vásárlások. Horváth tanácsunkra jó dolgokat vásárol, bár eleinte húzódozott tőle. Gárdos is szeretne belemélyedni a kereskedésbe, de fősvény hozzá. Kár, hogy nincsen pénzem, én azt hiszem, szerencsésebben tudnék vásárolni. Egyelőre majdnem teljesen pénztelenül állok, s itt is, ott is kérek párszáz koronát kölcsön. – De azt hiszem nemsokára javulni fog a helyzet, s nem lesz szükségem túlságosan elfecsérelni dolgaimat. Csak az bosszant, hogy munkámban tartóztat a pénztelenség gondja.

Budapest, 1920. február 5.

Délelőtt bementem az Ernst aukcióra figyelemmel kísérni az eseményeket. Horváth vásárolt néhány képet tanácsomra. Délben, a szintén az aukción jelen volt Bálint Zoltánnal⁶⁵ indultunk hazafelé, út közben betértünk Färber régiségkereskedőhöz,⁶⁶ hol B. egy Karlovszky fejét⁶⁷ vásárolt 4000 Koronáért. Itt néhány régi képet is láttam. Ezekről a régi képekről az jutott eszembe, hogy viszonylagosan olcsó áron meg lehet vásárolni őket, 2-3000 Koronába kerülnek. Idehaza lemosva őket s kellő

⁶² Lechner Ödön (1845-1914) építész.

⁶³ A Japán-asztal tagjai: Kisfaludi Strobl Zsigmond szobrász; Löwengard (Lippai) Gyula (1883-1941) ügyvéd, újságíró; Faragó Géza (1877-1928) festő; Lányi Dezső (1879-1951) szobrász; Jámbor Lajos építész; Wolfner György, újpesti (1888-1944?) textilgyáros.

⁶⁴ Somogyváry (1929-ig Freissberger) Gyula (1895-1953) író, újságíró. Az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja, a Nemzeti Hadsereg futára volt Siófok és Bécs között.

⁶⁵ Bálint Zoltán (1871-1939) építész.

⁶⁶ Färber Simon régiségkereskedő és ékszerész, akinek Kamermayer Károly u. 3. alatt volt üzlete.

⁶⁷ Karlovszky Bertalan (1858-1938) festő.

módon restaurálva, illetőleg kijavítva durva hibáikat, egészen dekoratív faldíszeket lehetne belőlük fabrikálni. Mert kompozíciójuk meglehetősen jó, legalább a régiek kellemes iskolájának nyomát viselik magukon. Talán, ha legközelebb némi pénzhez jutok tesztek ebben a szellemben egy kísérletet. – Rózsai itthon azzal fogad, hogy Strobl Zsiga telefonon üzenetet küldött, hogy ma nem jöhet ki ismerősével, majd csak szombaton. A napokban ugyanis Zsiga itt volt s kiválasztott néhány képet, melyeket el akar adni valakinek. Most akarta perfektuálni az ügyet, de Rózsai nagy sajnálatára, kit a pénztelenség erősebben nyom, mint engemet. Egyébként Jakab építész is közvetített egy 3 képből álló megrendelést, melyért nekem tisztán 32 ezer Korona fog járni. Ha sikerül a Zsiga-féle ügy, úgy 2 képemért s a Baditz-fejért körülbelül 36000-et kapnék. De lehet, hogy ez az ember még alkudni fog. Minden esetre jó volna, ha néhány hónapra biztosítva volnék s nyugodtan dolgozhatnék. Délután itt volt egy ember, ki rajzok ügyében járt. Később Grünwald Béla fia,⁶⁸ ki portréhoz ült modellt. Estefelé újra az Ernstbe mentem. A Fészekben valami idézés várt a kapusnál, holnap délelőtt el kell mennem a Főkapitányságra egy detektívhez Gárdossal együtt. Sejtelmem sincsen miről lehet szó. Tán valami szakszervezeti maradék. Este beszélgetés folyt arról, hogy Szinyeinek volt asztaltársasága alakíthatna egy Szinyei alapot, melynek kamataiból évente egy kitűnő fiatal művész munkáját jutalmaznák. Az alapot olyképpen hoznánk össze, hogy mindenki a barátai közül adna egy jó képet, melyekből kiállítást és aukciót rendeznénk. Ez volna az alaptőke gyűjtés kezdete. Lehetne ezen kívül egy Szinyei-emlékkönyvet kiadni,⁶⁹ melyhez mindenki a barátok közül cikkel, esetleg illusztrációval járulna. Ennek tiszta jövedelme szintén gyarapíthatná az alaptőkét. Az így alakuló Szinyei Merse Körből körülbelül a következő emberek kerülhetnének kombinációba: Csók, Rippl, Fényes, Grünwald, Koszta, Perlmutter, Réti, Mannheimer, Hatvany, Herman, Pólya, Falus, Zádor, Vidovszky, Lányi, Ligeti, Kisfaludy Strobl, Gárdos, Kosztolányi, Kandó, Thorma, Basch, Jámbor, a laikusok közül: Petrovics, Meller, Molnár Géza, Nemes Marcell, Ernst, Kemény Simon, Szép Ernő, Jeszenszky Sándor.⁷⁰

⁶⁸ Iványi-Grünwald Béla (1902–1965) történész.

⁶⁹ Az emlékkönyv két év múlva megjelent Berzeviczy Albert, Lázár Béla, Meller Simon, Petrovics Elek, Molnár Géza és Divald Kornél írásával. Ld.: *Szinyei emlékkönyv*. Közrebocsátja a Szinyei Merse Társaság. Budapest, [1922].

⁷⁰ Csók István (1865–1961), Rippl-Rónai József; Iványi-Grünwald Béla (1867–1940), Perlmutter Izsák (1866–1932), Réti István (1872–1945); Magyar Mannheimer Gusztáv (1859–1937), Hatvany Ferenc; Herman Lipót; Pólya Tibor; Falus Elek; Zádor István (1882–1963); Vidovszky Béla (1883–1973), Fényes Adolf (1867–1945); Kosztolányi-Kann Gyula (1868–1945); Kandó László (1886–1950); Thorma János (1870–1937); Basch Andor (1885–1944) festők; Lányi Dezső; Ligeti Miklós (1871–1944); Kisfaludi Strobl Zsigmond; Gárdos Aladár szobrász; Jámbor Lajos építész; Petrovics Elek (1873–1945); Meller Simon (1875–1949) művészettörténészek; Molnár Géza (1872–1933) zenetörténész; Nemes Marcell (1866–1930) bányavállalkozó, műgyűjtő; Ernst Lajos műgyűjtő, műkereskedő; Kemény Simon (1882–1945) költő, újságíró; Szép Ernő (1884–1953) költő, író, újságíró; Jeszenszky Sándor (1886–1957) miniszteri osztálytanácsos – többségük a Szinyei Merse Társaság alapító tagja lett.

Budapest, 1920. február 6.

Reggel korábban keltem, lementem Gárdosékhoz, még nem keltek fel, persze beeresztettek a műterembe, hol ott fenn reggelizett az új szalonjában későbbben az ágyból kiráncigált vádolt társ, míg a fiatalasszony ingben járkált. A rendőrségre mentünk 10-kor. Előbb Gárdos, majd én mentem be Kády⁷¹ detektív úrhoz, ki szíves embernek mutatkozott (szintén Torontál megyei). Ezt különben grafológiai tapasztalataimból merítettem már, mert az előszobában várakozó körben tanulmányoztam az idézés írását. A dolog, melyet a detektív nekünk a beidézés okául elmondott, valóban meglepő. Feljelentés érkezett ellenünk, hogy a Fészek Klubban egymással beszélgetve azt mondtuk volna, hogy a bolsevik csapatok áttörték a román frontot s nemsokára visszaállítják itt Magyarországon a proletárdiktatúrát. Ezt mi örömmel újságoltuk volna egymásnak. Természetes, hogy ez hallatlan szemtelen hazugság, s kellő módon felháborodtunk. A detektív is ezen a nézeten volt, hogy nem történhetett semmiféle komoly dolog, ő is érdeklődött újságíró ismerősei körében utánunk, s egészen jó információkat kapott. Elárulta aztán, hogy a Fészek tagjai köréből származott a vád, sőt Edvi Illés⁷² nevét is említette. Tiszta dolog, hogy honnan fúj a szél. Az ok csak a legutóbbi összetűzés lehet. De azt hiszem ebbe az új provokációba bele fog törni a fiatalúr bicskája. Úgy látszik, nagyon szenvedélyesen űzi a feljelentéseket. Buchingernét,⁷³ Gárdost, majd most kettőnket jelentett fel. Ez az a séker bilbel,⁷⁴ amitől apám szerint minden jó embert mentsen meg az Isten. Közvetlenül az esemény után nagyon fel voltam háborodva, de utána megnyugodtam. Az Ernst-aukcióra mentünk kissé szórakozni. Fränkel⁷⁵ nagyon linkeskedett, saját tulajdonukban lévő képekre vert rá nagy összegeket, végül aztán egy csomó kép rajta maradt. Délutánra voltak összehívva a szakszervezet szövetség tanácsának néhány volt tagjai gyűlésre, s a Beszerzési csoport tagjai. A volt szövetség tanács néhány tagja (Sidló,⁷⁶ Hoffmann, Jakab, Jámbor s én) konstataulta, hogy a szakszervezet tagjai, miután 3 hónapnál tovább nem fizették be tagsági díjaikat, kiléptetteknek tekintetnek, s így a szakszervezet feloszlott.⁷⁷ A megmaradt pénz a művészek segély és nyugdíj alapja javára adtuk. A rajzolók 8500

⁷¹ Kády József m. kir. államrendőrségi detektív. A feljelentés iratanyaga: Budapest Főváros Levéltára, VII.18.d - 13/5517 - 1920.

⁷² Edvi Illés Ödön.

⁷³ Buchingerné Ladányi Szeréna (1884–1940) pedagógus, a szociáldemokrata nőmozgalom egyik vezetője volt.

⁷⁴ szektás fecsegő, bajkeverő (jiddis)

⁷⁵ Az Ernst Múzeum X. aukciójáról van szó, amely 1920. február 8-án kezdődött. Fränkel Ernő (1877–1929) műkereskedő.

⁷⁶ Sidló Ferenc (1882–1954) szobrász.

⁷⁷ A Magyar Rajzoló Művészek Szakszervezete 1918. december 23-án alakult. Elnöke: Herman Lipót volt, alelnöke: Kóber Leó (1876–1931) festő, grafikus, titkára: Hoffmann Lajos lett. Az öttagú intéző bizottság tagjai: Bíró Mihály, Vértes Marcell, Pólya Tibor, Major Henrik, Zádor István voltak. Az alakuló ülés kimondta az 1891-ben alakult Szakszervezeti Tanácshoz történő csatlakozást, melyet az

Koronája fölött nem döntöttünk, afölött a rajzolók régi intézőbizottsága van hivatva rendelkezni. Valószínűleg megcsinálják újra a rajzolók egyesületét s akkor az övék lesz a pénz. A beszerzési csoport úgye jobban intéződött el, mint hittem, sikerült valahogy megnyugtatni a kedélyeket, s azért, hogy vállainkról az utolsó képzeletbeli felelősséget a megválasztott 3-as bizottság (Tolnay, Semjén és Német Kálmán) levette, s ezentúl a felszámolást ők intézik, nagy kő esett le a szívemről. Most végre megszabadultam ettől a rettenetes gondtól, melyet az átkozott szakszervezet okozott, s remélem ezentúl nem lesznek ilyen bajaim. – Az, hogy most a Szinyei-kör összekovácsolásán töröm a fejem, nem számítható ide. Ha ez valahogy össze lesz kovácsolva, valószínűleg Jeszenszky Sanyi fogja a titkári ügyeket intézni. Hogy később akadémiai vagy jó művészegyesületté alakul át, az a jövő dolga. Bizonyára ez lesz belőle. Most végre sikerülni fog az, amit az öreg életében szeretett volna, de nem jött össze.

Budapest, 1920. február 9.

Az üzlet végre megindult. Tegnapelőtt Zsiga elhozta Schlanger Mór⁷⁸ nevű ismerősét, ki 26 000 Koronát szűrt le előlegképpen egy képemre s a Baditzra, melyet azonban a múzeumban még el kell ismertetnem. Ezt valószínűleg holnap teszem meg. Zsiga jutalékként 4000-et kapott tőlem, illetőleg az eredeti árnál annyival többet kértünk. Ma egy ismerősöm (a neve nem jut eszembe) hozott fel egy Goldman nevű urat, ki néhány erotikus rajzért 4900-at fizetett. Mindjárt utánuk Gyula bátyám (ki pár napja újra itt van) felhozta egy gazdag ismerősét (valami Báránynét), ez is fog valamit vásárolni. A Jakab Dezső-féle rendelés (Deutsch, Lendvay utca) perfektnak mondható, 32 000 Koronát fog hozni. Ma este Horváthnál voltam, a jutalékom ki fog tenni 7000-et. Látható tehát, hogy a sovány esztendőket követik momentán a kövérek. Ma bent voltam a rámásnál, hihetetlen milyen nagy árakat kérnek. De kell vásárolnom, mert nem hagyhatom rájuk nélkül a dolgaimat. Azt hiszem különben, hogy ha kissé utána járok, beszerezhetem olcsóbban is őket. Az *Athenaeum*tól ideadott regény illusztrálását is meg kell csinálnom, bár potom áron kell megcsinálnom – 2500-ért – de már elvállaltam s így nem léphetek vissza tőle.

Budapest, 1920. február 10.

A Baditz-kép viharosan fejlődik. Ma elvittem Petrovicshoz megmutatni, s az aláírás hiányát valami írással pótolni. P. el volt ragadtatva s azt mondta, hogy nagyon szeretné a Szépművészeti számára. Ő is adna esetleg annyit, mint a vevő. Beszéljem

ülésen Bíró Dezső képviselt. Ld.: *Népszava*, 1918. december 24. 8. A Beszerzési csoport próbált gondoskodni a szükséges festészeti kellékek beszerzéséről.

⁷⁸ Schlanger Mór a Budapesti Bank Rt. igazgatója, a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségének elnöke.

le lehetőleg az illetőt a kép megvételéről. Ezt szívesen megtettem, annál is inkább, mert Schlanger úr úgyis csak kényszeredetten ment bele az üzletbe, s egy olyan ember, aki csak az aláírást nézi, nem érdemli meg a jó képet. Este a Fészekben (hova Zsiga történetesen elhozta) megbeszéltük a dolgot, s így visszaadom neki a 14 000 Koronát, Zsiga meg a kettőt. A dolog természetesen ezzel még nincsen befejezve. Csáktornyaival beszélgettünk róla, hogy jó lenne egy magános palival megvetetni a képet, s az aztán ajándékozza oda a múzeumnak. Így aztán mindnyájan jól járunk. Ilyen lavírozások mennek most a képekkel. Kíváncsi vagyok jön-e holnap a múltkori vevő, mert a 14 visszaadásával most megint kevesebb pénzem marad. De a követeléseim ki fogják újra egészíteni a kasszát.

Budapest, 1920. február 12.

Dél előtt Gyökér úr jelent meg s bemutatta Fehérvárra készült néhány képét, köztük egy kis kompozíciót is, melyen faunok és nimfák mulatoznak egy virágos mezőn. Ez a képecske sok naivitása mellett sok tisztességes buzgalmat, sőt, megfigyelést is elárult, okulás kedvéért csináltam előtte egy szabad másolatot, bemutatván neki ezáltal, hogy a kis, jelentéktelennek látszó eltéréseknek a festményeken milyen jelentőségük van. A kis másolatot természetesen neki adom, amit nagy hálával fogad. Lehet, hogy idővel egészen helyes módon fog a fiú fejlődni. – Délután a Fészekben választmányi ülése volt az Egyesületnek. Bejelentettem ama indítványomat, hogy tegyenek lépéseket a díj zsűri átformálására. Én ugyanis azt tartanám helyesnek, ha minden díj zsűrijében mindazok helyet foglalnának, kik az illető díjat már megkapták. Zala⁷⁹ a felvételi zsűrire vonatkozólag azt ajánlja, hogy ezt a societerek alkossák – legalább nagy részben. Ezek pedig a nagy arany érem és a társulati díj nyerteseiből alakuljanak. Ehhez csatolnám én azt a tervemet is, hogy tegyék lehetővé azt, hogy egy bizonyos kisebbség saját zsűrivel állíthasson ki ad hoc, az egyes kiállításokon. – Alapjában véve nincsen sok értelme annak, hogy olyan nagyon buzgólkodom az egyesület érdekében, mert ha Szinyei Körünk kialakulna, úgy áttolódna az érdekeink oda, s ott bizony elég jó társaságban leszünk, s céljainkat sikeresebben érhetjük el. – Este a rendes élet, vacsorán a Fészekben volt bátyám is, ki valószínűleg holnap utazik. Holnap esetleg találkozom Landauval, ki most meggazdagodván, mint vevő szerepelhet. Anyagi gondjaink különben szemmel láthatólag kevesbednek, bár ma fizettem vissza 14 000 Koronát a múltkori palinak.

Budapest, 1920. február 17.

Anyagilag határozottan felfelé menő a tendencia. Ha a követelések befolyanak a hét végére, illetőleg a jövő hét elején, 48-50 000 Korona felett fogok rendelkezni.

⁷⁹ Zala György (1858-1937) szobrász.

Hoffmann-Kóberék valószínűleg megveszik előre 5 képet (melyből kettőt Elek és Éber, az agrárbank igazgatói⁸⁰ már megvettek előre), vesznek tőlem 23 1/2 ezerért. Rottmann Aladár hozott tegnap egy vevőt, Mann nevű igazgatóját, ki 3 apróságot kikoldult tőlem 2500-ért, melyet ma reggel átküldött. Hoffmannnak egy régebbi képet (Szerelmi vallomás) lekötöttem 5500-ért. A Jakab építész közvetítette hármasként 3–4 hét alatt elkészül. Ezért 32 ezer járna. Valószínűleg jönne ott még további megrendelés is. Ez azért is valószínű, mert az én munkám mellett Jakab is keres vagy 15 %-ot. Azt hiszem ez a leghelyesebb eljárás, mert így ő is ambicionálja, hogy munkát szerezzen. Milyen kár, hogy nem akkor ér az ilyen fellendülés, mikor több értéke van a pénznek. De hát az is megtörténhetik, hogy ez a jó passz eltart még egy ideig. Most egyelőre az az ambícióm, hogy kissé függetlenül magamat az anyagi gondoktól úgy hat hét múlva vagy egy hónapra elutazom Münchenbe egy kis tanulmányútra (valószínűleg Vidovszkyval együtt), hogy kissé felélesszem ambícióimat, s teljes erővel nekiláthassak a kollektív kiállításom előkészítéséhez. Munkáim természetesen szépen szaporodnak majd, de ha nem tudok eléggé reprezentatív anyagot összegyűjteni októberig, természetesen el fogom halasztani kiállításomat. Mert ennek a kiállításnak nagyon sokat kell erkölcsileg jelentenie, elvégre itt volna már az ideje, hogy ne csak reményteljes jövőt ígérjenek – 36 éves koromban. A jövő héten egy regény illusztráció elkészítése is vár rám, ez állatokról, növényekről, s őseemberekről szól.

Budapest, 1920. február 20.

Néha, mikor már kissé belenyugszik az ember a napok izgalmának megváltoztathatatlanágába, mennykőcsapásként hat egy-egy szörnyű eset, mint a napokban történt „Lenin-fiú” módszerű meggyilkoltatása Somogyi Bélának, ki a Népszava szerkesztője volt.⁸¹ Egy autómobilban elvitték egy társával együtt, összeverték, meggyilkolták s a Dunába dobták. Úgy derült ki a rémes tett, hogy másnap kifogták a hulláját. A városban természetesen szörnyű izgalom, ma a miniszterelnök nyilatkozott, s szigorú statáriális megtorlást ígér. Nagyon is érzik pártszenvédeyeken túl is az emberek, hogy ennek az esetnek külföldön most hallatlan kellemetlen benyomása, sőt hatása lehet, mert hiszen az ország ellenségei az ilyet hátrányunkra felhasználják. De egyébként is hallatlan rossz érzés annak tudatában lenni, hogy itt egy titkos társaság szabadon garázdálkodhatik emberek életével. S különösen kényelmetlen a tudat, hogy az ilyen anarchikus állapot nem áll meg annál a pontnál, ahol az elindítók szeretnék. – Az anyagi ügyeim javulnak, Kóberéktől kaptam 23 1/2-re egy csekket, melyet holnap be fogok váltani. Ma Horváthnál is voltam, ki holnap küld vagy 7 ezret, mint nekem járó percentet. Azt hiszem jó volna némi

⁸⁰ Éber Antal (1872–1950), Elek Sándor (1891–1920) közgazdászok.

⁸¹ Somogyi Béla (1868–1920) és Bacsó Béla (1891–1920) szociáldemokrata újságírókat, a *Népszava* munkatársait 1920. február 7-én az Ostenburg-Moravek Gyula különítménye meggyilkolta.

pénzt régi festményeimbe befektetni – visszavásárolni őket jelenlegi tulajdonosaiktól. De hát majd meglátjuk, hogyan alakul a dolog.

Budapest, 1920. február 22.

Most már nagyfokú nosztalgiám van egy kis elutazás után, mert idegeimet kissé kezdik megviselni az események. Bármennyire távol tartom magam a politikától, szememet s fületem mégiscsak megviseli, amit olvasni s hallani kényszerülök. Milyen jó lesz Münchenben csak a Pinakothek remekeinek szenzációit követni, s rajta azt a régi légkört érezni magam körül, mely kezdő piktorkoromban olyan öntudatosan boldoggá tett bennünket. Anyagilag most kissé kialakulok, momentán pénzügyi gondok nem igen fognak most egy ideig zavarni, s programszerű dolgaimat a jövő hónapban elintézhetem. Ezek: a Jakob (Deutsch) féle rendelés, s egy-két munkában lévő kép befejezése, s aztán a müncheni út Vidovszky társaságában.

Budapest, 1920. február 24.

Délelőtt keveset dolgoztam. Vevőket vártam, de nem jöttek. A napokban a Fészekben felkeresett Kovács a Hauer corps-ból,⁸² kinek hőstetteiről egy csataképet festettem Pressequartiers⁸³ koromban. Úgy látszik meg szeretné venni a képet. Ebéd után lefeküdtem aludni, majd jött az olasz tanárom. Igen lusta tanítvány vagyok, nincs is sok képességem a nyelvtanuláshoz. Estefelé Bergh rámához⁸⁴ mentem, hol körülbelül 10 ezer Koronán rámát rendeltem. A Fészekbe siettem, találkám volt ott Szép Ernővel, ki elvitt a Belvárosi Színházba, hol *Patika* című darabját játsszák elég jól.⁸⁵ A darab nekem természetesen nagyon tetszik, mint minden, amit ez a művész ír. Igen nagy véleményemmel vagyok róla, s megbocsájtom neki azon modorbéli hibáit, melyekért mások haragusznak rá. Ha valaki ilyen lelkiismeretes és kitűnő művész, mint ő, meg vannak engedve ilyen idegesség szülte hátrányok.

Budapest, 1920. február 26.

Rózi nagyon boldog, mert várakozáson felüli nagyobb összeget engedélyeztem neki egy tavaszi ruha megcsináltatásához való szövetre. Vett erre tegnap egy szerinte finom szövetet béléssel vagy 3000 Koronáért, s állandó mosoly ül ajkán az örömtől.

⁸² Hauer-hadtest.

⁸³ Herman 1914 és 1918. november 21. között volt katona, illetve hadifestő.

⁸⁴ Berg (Bergh) Emil aranyozó, VI. Dalnok u. 27.

⁸⁵ Szép Ernő darabját, 1920. február 14-én mutatta be a Belvárosi Színház, s az év egyik legnagyobb színházi sikere lett.

Milyen nagyszerű természet az, kit ilyen kis dolog boldoggá tud tenni. Reggel 9 körül a Rudas fürdőbe mentem. Lenn a híd mellett egy osztag katona masíroz, s vígan éneklő az „Erger, Berger, Schlossberger, minden zsidó gazember...” népdalt.⁸⁶ A fürdő kabinjában egy ismeretlen rajongó ajánlja figyelmébe ceruzájával a kabinajtó külső oldalán az összes zsidók legvilkolását. Valamelyik zsidó polgártárs alá ír goromba feleletet. Hiába, csak kedélyesen élünk, csak idegekkel bírja az ember. Az Otthonba sem valami jó menni, újságírók – mesterségüknél fogva – mindig vérmesebb színben látják a dolgokat, s hall az ember olyan eseményekről is, melyek jobb, ha egyáltalán nem jutnak tudomásunkra. De annyira sajnós mégsem vonulhatunk el az élettől, hogy semmit se halljunk. Az az érzésem van, hogy a háborút majdnem könnyebb volt idegerővel bírni, mint a békét. Nagyon vágyódom már arra a kis müncheni pihenőre, hol remélhetőleg csakis művészettel fogunk foglalkozni. – Nem sokat dolgozhattam ma, Jakab Dezső jött ide hozzám, megnézte a Deutschféle megrendelés tervét. Remélem, hogy a jövő hónapban készre csinálhatom, s nyugodt lélekkel utazhatom április elején pár hétre pihenni és tanulni. – Mára vártam a „palit”, de csak holnap jön, ha jön, már nem kívánom olyan nagyon a képeladást, bár sohasem árt, ha némi pénz áll a házhoz. – Holnap délután a Szinyei Társaság ügyében megbeszélést folytatunk, s megállapítjuk az alapelveket. Kíváncsi vagyok, hogy fog a dolog kialakulni.

Budapest, 1920. február 27.

Délelőtt megint nagy vendégjárás. 9-kor Pollatschekék telefonáltak, hogy ide jöhet-e Lily? 10 után be is állított a két kislány a francia kisasszonnyal. Megmutattam képeimet, majd egy „Orfeusz az erdőben”-en dolgozgtam. Egy katonatársam, Muhr nevű látogatott meg. Valamikor miniszteri tisztviselő, elmozdították állásából, mert szocialistaságával kissé blamáta magát a kommün alatt. Én persze nem tudom miben állt ez, nem is nagyon érdekel. Délben Illés Pista Wolf nevű gazdag barátját hozta fel képet vásárolni. Kiválasztottak egy rajtot s egy háborús skiccet 9000 Koronáért, s alkudoztak a Grosz-féle pannóra. Lehet, hogy ezt is megveszik, bár a kért árat kissé sokallják (40 000-et kértem). Szóval szépen jelentkeznek a vevők. Délután korábban mentünk be a városba.

A Fészekben a Szinyei Társaság előkészítése érdekében értekezletet hívtunk össze,⁸⁷ hol Csók, Grünwald, Fényes, Réti, Petrovics, Meller, Lyka, Lázár, Ernst, Jeszenszky s én jelentünk meg. Az alapelvekben úgy nagyjában megegyeztünk, Ernst a Szinyei-díjra egy 10 000 koronás alapítványt is tett. Most legközelebb Mellerrel és Jeszenszkyvel megcsináljuk a szervezeti szabályainkat, melyeket már a jövő héten az előkészítők elé terjesztünk. Ezeknek további névsorát következőkben állapítottuk

⁸⁶ Erger-Berger Schossberger / Minden zsidó gazember... – antiszemita gúnydal. Eredetileg a németeket majmoló magyar urak ellen irányuló Mária Terézia korabeli gúnydal volt.

⁸⁷ A meghívó: 1920. március 8-ára a Fészek Clubba.

meg: Csók, Fényes, Grünwald, Rippl, Réti, Herman, Hatvany, Falus, Jámbor, Petrovics, Kandó, Nemes, Thorma, Molnár Géza, Ernst, Meller, Lázár, Jeszenszky, Lyka.⁸⁸ Célunk lesz a Szinyei kultuszt ébren tartani, Szinyei alapot létesíteni, Szinyei jutalmat (díjat) adni, Szinyei albumot kiadni, a Szépművészeti Múzeum Szinyei szobáját fejleszteni, s ezen túl a magyar művészeti kultúrát az ő szellemében továbbfejleszteni. Azt hiszem, a dolog nagyon szépen fog kialakulni, s tényleges hasznára lesz a magyar művészeti kultúrának. – A szervezésben természetesen megint elől jártam ebbeli képességeimmel.

FÜGGELÉK: MEGHÍVÓ A SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG ALAPÍTÓ ÜLÉSÉRE

MEGHÍVÓ⁸⁹

A „SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG”, melynek megalapítását a nagyemlékű mester legszűkebb baráti köre határozta el, folyó évi március 12-én pénteken d. u. 6 órakor tartja alakuló közgyűlést a Fészek Club /:Kertész utca 46:/ II. emeleti zongora szobájában és erre Önt mint a baráti kör régi tagját tisztelettel meghívja és megjelenését okvetlenül kéri.

Akadályoztatása esetén kérjük sürgős értesítését Jeszenszky Sándor Báthory utca 12. címre, hogy a meghívást elfogadja, a társaságba belép-e?

NAPIREND

- 1./ Az előkészítő bizottság jelentése.
- 2./ Az alapszabályok elfogadása.
- 3./ Az alapítólevél aláírása.
- 4./ A tisztikar megválasztása.
- 5./ Képviseletetés a kormány Szinyei emlékűnnepélyén.
- 6./ Esetleges indítványok.

Budapest, 1920. március hó 5-én.

CSÓK ISTVÁN, ERNST LAJOS, FÉNYES
ELEK, HERMAN LIPÓT, IVÁNYI-GRÜN-
WALD BÉLA, JESZENSZKY SÁNDOR, LÁZÁR
BÉLA, LYKA KÁROLY, MELLER SIMON,
PETROVICS ELEK és RÉTI ISTVÁN.

⁸⁸ Lyka Károly (1869–1965) újságíró, művészettörténész, az *Uj Idők* és a *Művészet* szerkesztője.

⁸⁹ Herman Lipót napló. Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Adattár, ltsz.: 19920/1977. 4622. oldalnál borítékkal elhelyezve.